

3. Динамика ценопопуляций травянистых растений: Сборник науч. трудов / К.А.Малиновский (ответ.ред.) и др. – К.: Наук. думка, 1987. 128с.
4. Дмитрах Р.І. Структурно-функціональні особливості та статева диференціація популяцій різностатевих видів рослин Карпат // Наук. вісник Ужгород. нац. ун-ту. Сер. біолог., №2, 2003. С.19-22.
5. Изучение структуры и взаимоотношения ценопопуляций / Под ред. Т.И. Серебряковой и др. – М., 1986. 74с.
6. Корчагин А.А. Внутривидовой (популяционный) состав растительных сообществ и методы его изучения // Полевая геоботаника, - М., Л.: Наука, 1964, 3. С.63-131.
7. Малиновський К.А., Крічфалушій І.І. Рослинні угруповання високогір'я Українських Карпат. – Ужгород, 2002. 244с.
8. Работнов Т.А. Экспериментальная фитоценология, - М.: Изд-во МГУ, 1987. 160с.
9. Сукачев В.Н. О некоторых современных проблемах изучения растительного покрова // Ботан. журн., 1956, 41. №4.С.21-25.
10. Harper J.L. Population biology of plants. - New York-London: Academic Press, 1977. 892p.

*Presented data were obtained during the investigation dynamic trends of the populations swamp plants species in wetland communities of mountains region of the Carpathians. Characteristic changes of structure-functional parameters in transformed environment and its impact on the species stability and viability were studied on the example of wetland component of *Valeriana simplicifolia*. Possible perspectives of conservation of wetland species populations are discussed.*

Key words: *flora, swamp.*

УДК 581.526.42

Сергій Шевчук

РОДИННИЙ СПЕКТР ФЛОРИ УЗЛІСЬ ШИРОКОЛИСТЯНИХ ЛІСІВ ПЕРЕДКАРПАТТЯ ТА НИЖНЬОГО ГІРСЬКОГО ПОЯСУ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО МЕГАСХИЛУ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

Шляхом дослідження видового складу узлісь широколистяних лісів Передкарпаття та нижнього гірського поясу Північно-східного мегасхилу Українських Карпат було складено родинний спектр флори узлісь як для специфічних екотонів, в яких зберігається високий ступінь біорізноманіття.

Ключові слова: *родинний спектр, екотон, узлісся.*

Вступ

Дослідження біорізноманіття рослинних угруповань шляхом складання флористичних описів має суттєвий недолік – вибраковуюються угруповання, які вважаються нетиповими [3]. Але вже доведеним фактом є те, що саме на перехідних територіях між декількома біомами спостерігається високий рівень біологічної різноманітності, який є прямопропорційний видовому багатству суміжних біомів і площі, яку займає ця перехідна зона. Такі ділянки називаються “екотони” і для них є характерним явище “екотонного (крайового) ефекту” - підвищенням видової насиченості внаслідок перекривання екологічних амплітуд видів різних екологічних і систематичних груп.

Узлісся, як перехідні ділянки між лісовими і лучними угрупованнями, є цікавим об’єктом вивчення, особливо в нижньому гірському поясі і в передгір’ї Карпат, де простежується значний вплив людини. Узліссяю притаманна значна мінливість екологічних факторів (температура повітря, ґрунту, вологість, освітленість, випаровування, вітровий режим тощо). Відмінність екологічних факторів, притаманних екотонам узлісь, зумовлює специфіку населення їх організмами [7].

За даними Й. Царика на узліссях різко зростає чисельність ентомофауни, орнітофауни та дощових черв’яків, а формування рослинних угруповань відбувається шляхом міграції лісових та лучних видів [8]. Але досить часто екотонні угруповання містять специфічні види нехарактерні для суміжних угруповань.

Матеріали і методи

Протягом 2005-2007 рр. нами досліджувалася флора узлісь широколистяних лісів на межі з лучними угрупованнями у Передкарпатті та нижньому гірському поясі Північно-східного мегасхилу Українських Карпат. Збір матеріалів проводився маршрутним методом та методом пробних площ на території Тисминецького, Косівського, Долинського районів Івано-Франківської області. У кожному з цих районів нами закладалися стаціонари, які відрізнялися едафічними умовами, вологістю та ступенем антропогенного впливу.

Результати і обговорення

Найрозповсюдженішим типом рослинності на Передкарпатті є угруповання лісо-чагарникового типу. За зайнятими площами вони поступають лише агрокультурним, урбанізованим і девастованим землям разом. Вони займають великі площі, є досить стабільними. Сформовані вони з 522 видів, що становлять 35,7% флоронаселення регіону, належать до 275 родів і 86 родин [8]. Незважаючи на посилення інтенсивності антропогенного тиску на ці угруповання на Прикарпатті, вони відзначаються значною біорізноманітністю. Особливо це виражено на узліссях, які є типовими варіантами екотонів [1]. Згідно наших попередніх підрахунків, на узліссях широколистяних лісів Передкарпаття та нижнього гірського поясу Північно-східного мегасхилу Українських Карпат проростає 417 видів рослин, що належать до 45 родин.

За флористичним складом для всіх досліджуваних стаціонарів характерне таке співвідношення видового обсягу родин: Poaceae – 16,3%, Asteraceae – 14,1%, Rosaceae – 9,6%, Liliaceae – 7,4%, Caryophyllaceae – 7,2%, Fabaceae – 7% Lamiaceae – 5,3%, Ranunculaceae – 5%.

На межі лісових і лучних угруповань часто формуються густі зарості, сформовані з чагарників, трав'янистих рослин та поодиноких дерев [4].

Родинний спектр екотонів узлісь широколистяних лісів Прикарпаття подано у таблиці 1.

Таблиця 1. Родинний спектр флори узлісь широколистяних лісів Передкарпаття та нижнього гірського поясу Північно-східного мегасхилу Українських Карпат.

№ п/п	Родина	Кількість видів
1.	Apiaceae	4
2.	Aristolochiaceae	1
3.	Asteraceae	59
4.	Berberidaceae	1
5.	Betulaceae	4
6.	Boraginaceae	8
7.	Brassicaceae	5
8.	Cannabaceae	1
9.	Caryophyllaceae	30
10.	Cistaceae	1
11.	Cyperaceae	6
12.	Dipsacaceae	3
13.	Dryopteridaceae	3
14.	Equisetaceae	1
15.	Ericaceae	1
16.	Euphorbiaceae	11
17.	Fabaceae	29
18.	Fumariaceae	3
19.	Gentianaceae	10
20.	Geraniaceae	5
21.	Hypericaceae	3
22.	Hypolepidaceae	1
23.	Lamiaceae	22
24.	Liliaceae	31
25.	Linaceae	2
26.	Malvaceae	2
27.	Onagraceae	4
28.	Ophioglossaceae	1
29.	Orchidaceae	4
30.	Papaveraceae	1
31.	Poaceae	68
32.	Plantaginaceae	3
33.	Polygonaceae	6
34.	Primulaceae	3
35.	Ramnaceae	2
36.	Ranunculaceae	21
37.	Rosaceae	40
38.	Salicaceae	2
39.	Saxifragaceae	2
40.	Scrophulariaceae	4
41.	Solanaceae	1

42.	Ulmaceae	2
43.	Campanulaceae	2
44.	Caprifoliaceae	2
45.	Celastraceae	2
Всього		417

Серед виявлених нами видів є представники майже всіх груп життєвих форм відповідно до еколого-морфологічної класифікації І.Г. Серебрякова [6].

На узліссях широколистяних лісів Прикарпаття серед видів трав'янистих квіткових рослин переважають представники короткокореневищних, довгокореневищних і стонних трав.

Найбільша різноманітність життєвих форм рослин даних угруповань зафіксована в стаціонарах з кращими умовами освітлення і зволоженості.

Висновки

На межі лісових та лучних екосистем Передкарпаття та нижнього гірського поясу Північно-східного мегасхилу Українських Карпат формуються узлісся, які відзначаються значною різноманітністю видового складу. Нами виявлено 417 видів рослин, що належать до 45 родин, провідними серед них є: Rosaceae – 16,3%, Asteraceae – 14,1%, Rosaceae – 9,6%, Liliaceae – 7,4%, Caryophyllaceae – 7,2%, Fabaceae – 7% Lamiaceae – 5,3% Ranunculaceae – 5%.

Антропогенний вплив на узлісся широколистяних лісів є досить значним, передусім через випасання та іншу господарську діяльність, але видове багатство узлісь є більшим, ніж у лісових екосистемах.

Література

1. Бондаренко В.В., Фурдичко О.І. Узлісся. Екологія, функції та формування. - Львів: Аста, 1993. - 64с.
2. Гродзінський Д.М., Шеляг-Сосонко Ю. Р. та ін. Проблеми збереження та відновлення біорізноманіття в Україні. - К.: Академперіодика, 2001. - 105с.
3. Малиновський А., Білонога В. Рослинність екотонів природних та антропогеннозмінених територій // Вісник Львівського університету. Серія біологічна, 2003. - Вип. 33. - С. 73-79.
4. Мельник В.И. Редкие виды флоры равнинных лесов Украины. - Киев: Фитосоцицентр, 2000. - 212с.
5. Одум Ю. Екологія: в 2 т. - М.: Мир, 1986. - Т.2. - 376с.
6. Серебряков И.Г. Жизненные формы высших растений и их изучение // Полевая геоботаника; Под общ. ред. Е.М. Лавренко и А.А. Корчагина. - М.: Наука, 1964. - Т. 3. - С. 146-202.
7. Структура популяцій рідкісних видів флори Карпат / Під ред. К.А Малиновського. – Київ: Наукова думка, 1998. - 175 с.
8. Царик Й. Деякі завдання з вивчення екотонів // Вісник Львівського університету. Серія біологічна, 2003. – Вип. 33. – С. 60-64.

The results of investigating the flora of edges of deciduous forests of lower mountain belt of North-Eastern megaslope of the Ukrainian Carpathians are presented, the family spectrum of flora for these ecotones is given.

Key words: ecotone, flora, spectrum.

УДК 581.9

Марія Томич

ВІДДІЛ *POLYPODIOPHYTA* В СТРУКТУРІ ФЛОРИ БАСЕЙНУ РІКИ ПІСТИНЬКА (ПОКУТСЬКІ КАРПАТИ)

*Вказано місце представників відділу *Polypodiorhyta* у флорі басейну ріки Пістинька, проаналізована їх біоморфологічна та екологічна структура. Наведені місцезростання видів, занесених до ЧКУ та видів, занесених до регіонального червоного списку на досліджуваній території.*

*Ключові слова: *Polypodiorhyta, Polystichum, Asplenium**

Вступ

Папороті належать до найбільш давніх груп вищих рослин. За своєю давністю вони поступаються лише риніофітам і мають приблизно однаковий вік з *Equisetophyta* L. та *Lycoperidiorhyta* L. Але в той час, як риніофіти давно вимерли, а Плауноподібні і Хвощеподібні відіграють у сучасному рослинному покриві Землі незначну роль, папоротеподібні продовжують процвітати [4]. Територія, що вивчається, не була об'єктом спеціальних флористичних досліджень, вивчалася фрагментарно або як частина великих географічних районів, а представники відділу *Polypodiorhyta* L. наявні в більшості фітоценозів досліджуваної території, тому ми вважаємо доцільним показати роль Папоротеподібних у складі флори басейну ріки Пістинька.